מראי מקומות- בכורות מ׳

א) **כשהיו אומנין נוטלין בקטנה ומחזירין בגדולה- פרש״י**, שהי׳ הגזבר מתנה עם האומנין כך וכך אמות תבנו לבדק הבית, בכך בכך דמים באמה של משה, והם מחזירין לו למדת אמה גדולה, כדי שיהי׳ מוסיפין משלהם, ולא יהנו מן ההקדש. והק׳ ה**תפארת ישראל** (כלים י״ז, ט׳, בועז ה׳), לכאו׳ משמע דעשו הבנין כפי מדה גדולה, וזה ודאי א״א, שהרי אין מוסיפין על הבנין, כדכתי׳ הכל בכתב וכו׳. ולכן ביאר שחשבו עם האומנין שכרן לא לפי אמות בינוני שעשו, אלא לפי האמות הגדולות שהיו בחומה שבנו, ונוטלין השכר עפ״ז.

ב) **שלא יבואו לידי מעילה**- כ׳ **תוס׳ במנחות** (צח. ד״ה שלא) דלאו דוקא לידי מעילה, דהא קיי״ל דהקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, אלא שלא היו רוצים ליהנות משל הקדש. אולם ע׳ **בקרני ראם** שם שכ׳ דקו׳ זו ל״ק לפי מש״כ תוס׳ שם (עא: ד״ה ומתירין), דמה דאמרי׳ דשוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל, זהו רק בבעלים, דא״כ לא שייך זה בהאומנין, ושפיר הי׳ שייך מעילה ממש אצלם.

ג) **מעשה שמיעך ולא יצא, נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים, והתיר ר״ע**- ע׳ **באור שמח** (בכורות ג׳, ה׳) שביאר דעת ר״ע, דאם לא מיעך, אף אם נשחטה ונמצאת דבוקה בכסלים לא מהני, ואף דנמצאת דבוקה בכסלים, דמום הוא, כמש״כ **רש״י** דהוי שלא במקומו, מ״מ יקבר, והיינו משום דכיון שלא עשה כדין, שהי׳ לו לחוש שמא אינו מדובק להכסלים אלא מונח אצלם, ובמיעוך ע״כ עכוזו תצא הביצה, לכן לא עשה המומחה כדין, ואינו מומחה לזה, והו״ל כאילו נשחט שלא ע״פ מומחה, ולכן יקבר, שהרי קיי״ל כר״מ בגזרותיו, דאם נשחט שלא ע״פ מומחה דיקבר, אפי׳ אם נתגלה אח״כ דבאמת הי׳ מום.

ד) **לא שנו אלא שחסר ויתר ביד, אבל ברגל, טרפה נמי הוי**- הק׳ ה**חי׳ הגרי״ז**, ומה בכך, הרי אי׳ נפק״מ במה שיש בו מום לענין דאינו לוקה אם שחטה, וא״כ מהכ״ת דמתני׳ מיירי דדוקא אינו טרפה. ותי׳ דכיון דכל הדין של מום הוא להתיר שחיטתו ע״י המום, ובטריפה אין תועלת לשוחטה, שהרי אינו יכול לאוכלה, וגם כתי׳ ואכלת ודרשי׳ ולא לכלביך, וא״כ אינו יכול לשוחטה להאכילה לכלבים שלו, וא״כ נמצא דאסור לשוחטה [כ״נ בכוונתו].

ה) **שרוע שנשתרבב לו יריכו**- ע׳ ב**חי׳ ר׳ ארי׳ לייב** (ב׳, מ״ט), שהביא מש״כ **רש״י על התורה**, דמום זה דשרוע אינו רק לגבי הירך, אלא דגם בכל האיברים שא׳ גדול מחבירו דין שרוע עליה. אבל מדברי ה**רמב״ם** דייק דלא ס״ל כן, אלא דל״ה שרוע אלא בירך בלבד. והביא מה דאי׳ במתני׳ לקמן בעמוד ב׳ דבאוזן א׳ גדולה וא׳ קטנה דלפי חכמים כשרה, וביאר בגמ׳ דלרבנן אפי׳ אם האוזן השני׳ אינו אלא כפול, והרי לכאו׳ מבואר כדעת הרמב״ם דאין שייך בזה פסול שרוע. וע״ש שכ׳ לבאר דמה דלא שייך דין שרוע בשאר איברים, היינו משום דכל מום של שרוע הוא רק היכא שיש שיעור ומדה מסוימת לאותו המין, דמצד צורתו יש לו שיעור, ובכה״ג אמרי׳ דהיכא דאבר א׳ גדול מחבירו דדין שרוע אית בי׳. ומעתה זהו הדין המבואר במתני׳, דבאוזן ליכא דין שיעור, דאפי׳ אם קטן כפול הוי עלי׳ צורת אוזן, וממילא לא אכפ״ל כלל מה דא׳ מהן גדול מחבירו. וגם לענין מה דהי׳ ה״א בגמ׳ (ג:) דפסול עין א׳ גדול הוא משום שרוע, היינו ג״כ משום דין שיעור, וכמבואר בעמוד ב׳, דשיעור א׳ גדול היינו כשיעור עין עגל, ושיעור קטן היינו כשיעור עין של אווז, וזהו ג״כ משום שיש שיעור גודל העין. אולם למסקנא נח׳ רש״י והרמב״ם, דרש״י ס״ל דאף למסקנא שייך הפסול דשרוע על עין גדול, אלא דג״כ שייך הפסול של שינוי, דהוי כמו עין העגל (ע״ש בהסוגיא). אבל להרמב״ם י״ל דהוי תרתי דסתרי, דכיון דנשתנה עינו לכשל עגל, א״כ אין שייך לומר דהוי גדול טפי משיעורו, שהרי עכשיו הרי הוא עין עגל, והוי שיעור עין העגל ממש.

אלא כל הפסול הוא משום שינוי. וא"כ, נמצא די"ל דאף הרמב"ם מודה ביסוד לרש"י דשייך הפסול של שרוע גם בשאר איברים, רק דלמעשה לא מצינו בשאר איברים, או משום דבשאר איברים לית בהו שיעור, או משום דהוי שינוי והוי כמו מין אחר.

ו) **ושניטל רוב המדבר שבלשונו-** והק' **הראשית בכורים**, דין לשי' רבנן, דהלשון נחשב מום שבגלוי, ואף לשי' ר' יהודה, דעכ"פ רוב המדבר נחשב מקום של גלוי, א"כ למה צריך שניטל רוב דוקא, הרי בכל מום הגלוי אפי' אם נפגם קצת הרי הוא נחשב כמום, וע"ש מש"כ בזה. ובה**ערות להגרי"ש** ביאר דקיי"ל לחז"ל דכל פגם בלשון הרי הוא במציאות דהדר בריא, ורק אם ניטל רובו הוי מום קבוע.

ז) **ואם אינה עצם אחד אינו מום-** פרש"י, שהחנוכים מובדלים למעלה, אינו מום. והעיר דאינו יודע למה אי"ז מום, אבל מ"מ אי"ז דומה לבעלת ה' רגלים, שהרי אוזן בתוך אוזן אינו ניכר כ"כ. והק' **רעק"א**, ומה לי דאינו נראה, הא מבואר לעיל (ל"ט) דלכ"ע הוי ג' כליות פסול, דיתר כנטול דמי, והוי כחסר כוליא, דקיי"ל דחסרון בפנים שמי' חסרון. וא"כ, הרי לנו דחסר בפנים ממש, פסול הוי להקרבה, דממעטינן לי' מתמים יהי', וא"כ למה באמת אינו מום, ותי' דאולי באמת מה דקתני דכפול ואינו עצם א' אינו מום, ס"ל לרש"י דהיינו דלא הוי מאבראי לשחוט בחוץ, אבל באמת פסול להקרבה, וא"כ שפיר פי' דכיון דאינו בחוץ אינו יכול לשחוט על מום זה, והניח בצ"ע.

ח) **לא תימא דקטינא, אלא דכריכא אע"ג דאלימא- פרש"י**, כריכא היינו עגולה, שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עובי'. והק' **הרש"ש**, הא אנן בגדי מתני במתניתין. וגם מש"כ אח"כ דרישא היינו אוזן הגדי, תמוה, למה נקט אוזן, הול"ל זנב, דאנן בזנב קאי. וכ' דלכאו' צ"ל דרש"י לא גרס גדי אצל זנב במתני'. אולם העיר ב**הערות להגרי"ש** דע"כ צריך להיות הגירסא כמש"כ הרש"ש ברש"י, דלא גרס גדי בסיפא, דאם גרס גדי בסיפא אצל זנב, א"כ זה יהי' ראי' למש"כ ר' הונא, ודלא כהברייתא, והגמ' רוצה להוכיח מהברייתא דלא כר' הונא, אע"כ דלא גרסי' טלה בסיפא אצל זנב.

ט) **עינו א' גדולה, וכו'-** כ' **רעק"א** דלכאו' היינו אומרים בפשטות דעינו א' גדולה ושני' כדרכו, או א' קטנה והשני' כדרכו, דמחמת ברייתה או כחישתה של הבהמה הי' ראוי שיהי' שניהם שוים, ואם א' גדולה או קטנה זהו מום, וכן מדוייק מלשון **רש"י** לעיל (ג:), דכ' או אחת גדולה כשל עגל, או א' קטנה כשל אווז. אבל מלשון ה**פיה"מ להרמב"ם**, וכן מדבריו ביד החזקה, וגם ב**טור**, משמע שהמום הוא שתהא א' גדולה כשל עגל והשניי' קטנה כשל אווז, ומבואר מלשון זה דדוקא בשינוי בשתיהן, דא' גדולה וא' קטנה, בזה אמרי' דהוי מום.

י) **זנב העגל שאינה מגעת לערקוב, וכו'-** פרש"י, דחכמים באים לפרש דברי הת"ק, דכל זנבי העגל כך הוא, שמגיעים עד הערקוב, ולכן אם הוי בציר מהכי הוי מום. אבל ע' ב**בב"ח** (יו"ד ש"ט, ט"ז), שכ' לדייק מדברי ה**רמב"ם**, דאינו מביא מום זה להלכה, דפי' דהחכמים באים לחלוק על הת"ק בזה, ולומר דבאמת לא הוי מום כשאינו מגיע לערקוב מתחלתו, דהא כל מרבית העגלים כך הוא, שזנביהם קצרות בתחלה, ואח"כ כשהם מגדילות הן נמתחות.